

آیا همه اصحاب امام حسین (ع) شیعه بودند؟/سیره امام در مقابل مخالفین

در میان اصحاب سید الشهداء (ع) کسانی هستند مانند زهیر بن قین و سعد بن حارث که شیعه نبودند، اما سیره امام در مواجهه با مخالفین باعث شد، به یاری امام حسین (ع) آمدند و در این مسیر به شهادت رسیدند.

در میان اصحاب سید الشهداء (ع) کسانی هستند مانند زهیر بن قین و سعد بن حارث که شیعه نبودند، اما سیره امام در مواجهه با مخالفین باعث شد، به یاری امام حسین (ع) آمدند و در این مسیر به شهادت رسیدند.

به گزارش خبرنگار مهر، متن زیر یادداشتی است از حجت الاسلام مسلم منفرد، پژوهشگر و کارشناس حوزه وحدت که در ادامه می خوانید؛

در میان اصحاب سید الشهداء (ع) کسانی هستند که شیعه نبودند، با این وجود، به یاری امام حسین (ع) آمدند و در این مسیر به شهادت رسیدند. در مورد برخی شهدای کربلا [۱] اختلاف نظر وجود دارد که آیا شیعه بوده اند یا خیر؟ ولی در مورد برخی دیگر، اتفاق نظر وجود دارد که شیعه نبوده اند. «زهیر بن قین بجلی»، و دو برادر به نام های «سعد بن حارث» و «ابوالحتوف بن حارث» از جمله شهدای کربلا هستند که بدون هیچ گونه شک و تردیدی شیعه نبوده اند. «زهیر»، عثمانی مذهب بوده و «سعد» و «حارث» جز خوارج بوده اند.

اما آیا غیر شیعیانی که به سپاه امام (ع) پیوستند، شیعه شده اند یا خیر؟ بحثی است که مورد اختلاف نظر بین صاحب نظران است. برخی قائلند زهیر و این دو برادر پس از ملحق شدن به سپاه امام (ع) شیعه شده اند و سپس به درجه رفیع شهادت نائل گردیده اند و برخی معتقدند ایشان به سپاه امام ملحق شده، در رکاب امام شمشیر زده و به شهادت رسیده اند، لکن تغییر مذهب نداده اند.

زهیر بن قین:

زهیر بن قین بجلی، از شهدای کربلا و از بزرگان قبیله بجلیه است. او عثمانی مذهب بوده و عثمانی ها نسبت به امیرالمؤمنین (ع) بدبین بودند. بلاذری در کتاب أنساب الأشراف، درباره زهیر می نویسد: «قالوا: وكان زهیر بن القین البجلی بمكة، و كان عثمانياً» [۲] (ترجمه: گفته اند: زهیر بن قین بجلی در مکه بود و عثمانی بود.) در مورد زهیر بن قین، می توان طلاق دادن همسرش بر طبق فقه عامه را شاهدهی بر آن دانست که ایشان بر عقیده و مذهب خود باقی مانده است. در مقابل برخی جملاتی که از ایشان در روز عاشورا و هنگام نبرد نقل شده نشان می دهد زهیر دست از عقیده سابق خود برداشته و شیعه شده است.

«زهیر به عزرة بن قیس یکی از کسانی که برای امام حسین (ع) نامه نوشته بود ولی اینک در سپاه ابن سعد به سوی خیمه های امام حمله کرده است رو کرد و گفت: ای عزرة مراقب باش از آنانی نباشی که گمراهان را بر کشتن پاکدامنان یاری می کنند. عزرة گفت: ای زهیر! تو تاکنون از شیعیان این خانواده نبودی، بلکه هواخواه عثمان بودی! زهیر گفت: «از این موقعیت که الان دارم با تو صحبت می کنم، نمی بینی که شیعه حسین (ع) هستم، به خدا سوگند که من نه نامه ای برای حسین نوشتم و نه پیکری برایش روانه کردم و نه به او وعده یاری داده ام، در راه با او مواجه شدم، موقعیت او را نزد رسول الله صلی الله علیه وآله ملاحظه نمودم و در پیشگاه خداوند احساس کردم که باید با او همراه گردم و یاریش کنم.» [۳]

سعد بن حارث و ابوالحتوف بن حارث:

سعد و برادرش ابوالحتوف از طایفه بنی عجل از قبیله خزرج بودند. این دو برادر از خوارج نهروان بودند و از کوفه با سپاه عمر سعد لعنه الله به قصد مقابله با امام حسین (ع) به کربلا آمده بودند.

مرحوم آیت الله شیخ علی نمازی شاهرودی درباره این دو شهید کربلا می گوید: «هو وأخوه أبو الحتوف العجلانی خرجا من الكوفة مع عمرو بن سعد وكانا من الخوارج فلما كان يوم عاشوراء سمعا استنصار مولانا الحسين عليه السلام و بقاء اهل بی ته، أدركتهما السعادة و لحقا بالحسين عليه السلام وقتلا مع أعدائه و فازا بسعادة الشهادة.» [۴]

(ترجمه: سعد بن حارث بن سلمه انصاری و برادرش ابو الحتوف عجلانی از کوفه با عمر بن سعد خارج شدند در حالی که این دو از جمله خوارج بودند. وقتی روز عاشورا فرا رسید، فریادخواهی مولای ما حسین را شنیدند و گریه اهل بیت آن حضرت را دیدند، سعادت نصیب شأن شد و به امام حسین (ع) پیوستند و با دشمنان ایشان جنگیدند و به سعادت شهادت نائل آمدند.)

این دو برادر هنگامی که هنگامی که صفوف دشمن را می شکافتند و به جبهه حق می پیوستند، شعارشان همان شعار خوارج بود: «لا حکم الا لله و لا طاعة لمن عصى». بنابراین برخی این شعار را شاهی دانسته اند بر اینکه این دو برادر از عقیده خود دست برداشته لکن با شنیدن ندای هل من ناصر امام (ع) متحول شده و به سپاه امام پیوستند و در رکابش شهید شدند.

سیره امام حسین (ع) در جذب مخالفین:

سؤالی که پیش می آید این است که سیره امام حسین (ع) برای جذب زهیر، سعد و برادرش ابوالحتوف که بنا بر عقیده و مذهبشان نسبت به حضرت علی (ع) و آل علی علیه السلام کینه داشتند چگونه بوده است؟

در پاسخ باید گفت: در مورد زهیر، گزارش معتبر و دقیقی از اینکه میان زهیر و امام در آن جلسه ملاقات چه گذشت؛ وجود ندارد، اما آنچه مسلم است این است که امام حسین (ع) و سایر اهل بیت علیهم السلام در دعوت مخالفین، سیره مشخصی داشته اند. سخنانی که در مسیر طولانی قیام از امام حسین (ع) صادر شده، خود بهترین سند برای تبیین سیره ایشان در تبیین حقایق و جذب فریب خوردگان و مخالفان است. با توجه به بیانات، سخنان و شعارهای عاشورا، می توان عناصر انسان ساز، جامعه ساز و فرهنگ سازی را ملاحظه کرد که در دایره تعالیم یک مذهب خاص نمی گنجند.

امام حسین (ع) چه در سخنرانی ها و چه در نامه ها و چه در گفت وگوهای خود با افراد مختلف، مکرر بر روی اعتقادات مشترک دینی و اصول اسلامی و انسانی پای می فشردند. از همین روست که با شنیدن این سخنان افرادی که حتی شیعه نبودند و پیرو مذاهبی بودند که نسبت به آل علی (ع) هم کینه ورزی داشتند، دل در گروه این حقایق نهادند و در واپسین ساعات و لحظات روز عاشورا به سپاه حق ملحق شدند.

اخلاق مداری و مدارا با مخالفان، پرهیز از توهین کردن به عقاید و مقدسات مخالفین و احترام به آزادی اندیشه آنها از عناصر سیره اهل بیت علیهم السلام در برخورد با مخالفین بوده است. متأسفانه امروزه برخی جریان های افراطی شیعه، توهین کردن و ناسزا گفتن به مقدسات سایر مذاهب اسلامی را بهترین شیوه تبلیغ تشیع می دانند! این در حالی است که در سیره اهل بیت علیهم السلام همیشه از توهین کردن به دشمنان هم نهی شده است چه رسد توهین کردن به مقدسات؛ آن هم مقدسات پیروان سایر مذاهب اسلامی.

به عنوان نمونه در جنگ صفین هنگامی که دو لشکر حق و باطل؛ سپاه امیرالمؤمنین علی (ع) و معاویه لعنه الله در مقابل هم صف آرایی کردند، گروهی از سربازان امیرالمؤمنین (ع) شروع کردند به لشکر شام فحش دادن. حضرت وقتی شنید بعضی از افراد سپاهش، دشنام می دهند و ناسزا می گویند، ایشان را از این کار نهی کرد و ایشان را به بیان حقایق و گفتاری مستحکم و استوار دعوت نمود. [۵]

سوالی که از جریان های افراطی پرسیده می شود این است که اگر اصحاب امام حسین (ع) در هنگام ملاقات با زهیر بن قین که عثمانی مذهب بود و در ابتدا از ملاقات با امام (ع) هم اکراه داشت، به توهین به مقدسات مذهب زهیر می پرداختند، آیا زهیر شیفته امام حسین (ع) اصحاب ایشان می شد؟

با نگاهی به سخنانی که امام حسین (ع) در روز عاشورا با لشکر عمر بن سعد ملعون داشته متوجه می شویم امام (ع) در روز عاشورا مدام در پی تبیین حقایق بوده اند و با گفتاری روشن و مستحکم و با لحنی دلسوزانه و از روی محبت لشکریان سپاه باطل را به حق دعوت می کردند.

از سوی دیگر عملکرد امام (ع) و اصحابشان در روز عاشورا نیز از مهمترین و مؤثرترین اموری است که باعث شد تعدادی از لشکریان سپاه باطل به سپاه حق ملحق شوند. اهمیت و توجه به نماز، بیان مکرر حقایق و اخلاق مداری در جنگ از مهمترین ویژگی های عملی امام (ع) و اصحابشان در نبرد روز عاشورا بود که باعث شد کسانی که طینت پاکی داشتند به سپاه حق ملحق شوند.

نتیجه گیری:

عاشورا خالص ترین و بزرگ ترین مظهر عقاید و آموزه های شیعه است. سیره امام حسین (ع) و اصحابشان در روز عاشورا به ما می آموزد که اخلاق مداری در مواجهه با مخالفین، بیان حقایق، پافشاری و عمل بر اصول اسلامی و انسانی، بهترین شیوه در برخورد با پیروان سایر ادیان و مذاهب است و این همان چیزی است که امثال زهیر، سعد و ابوالحتوف را به سپاه حق ملحق کرد و هر طینت پاکی را نیز متوجه خود می کند.

آری این گونه شد که زهیر بن قین و پسران حارث در زمره بهترین و باوفاترین اصحاب امام عشق قرار گرفتند و بیش از هزار سال است که عاشقان حسین (ع) به آنها سلام می دهند: السلام علی الحسین و علی بن الحسین و علی اولاد الحسین و علی اصحاب الحسین.

پی نوشت:

[۱] در مورد شیعه بودن برخی شهدای کربلا اختلاف نظر وجود دارد. این شهدا عبارتند از: "حر بن یزید ریاحی"، "یزید بن زیاد بن مَهاصر کندی" معروف به "ابوالشعثا کندی" و "عبدالله بن عمیر کلبی" رحمهم الله.

[۲] البلاذری، أحمد بن یحیی بن جابر_متوفای ۲۷۹ ق_، أنساب الأشراف، ج ۱، ص ۴۱۳، طبق برنامه الجامع الكبير.

[۳] انساب الاشراف، ج ۳، ص ۳۹۲; کامل ابن اثیر، ج ۴، ص ۵۷ و تاریخ طبری، ج ۴، ص ۳۱۶.

[۴] الشاهرودی، الشیخ علی النمازی_متوفای ۱۴۰۵ ق_، مستدرکات علم رجال الحدیث، ج ۴ ص ۲۷، ناشر: ابن المؤلف، چاپخانه: شفق – طهران، الأولى ۱۴۱۲ هـ

[۵] رجوع شود به نهج البلاغه، خطبه ۲۰۶